

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

www.philosophical-research.org

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Α. ΠΙΕΡΡΗΣ

Τρεις Εκδηλώσεις στην Σπάρτη για τις

Γυμνοπαιδιές

Παρασκευή, 2^α , Σάββατο, 3^η και Κυριακή 4^η
Αυγούστου 2019

Μέγιστη Σπαρτιατική εορτή οι Γυμνοπαιδιές, μεσαία στην θερινή τριλογία της αιωνιότητας του κάλλους, την αφιερωμένη στον Απόλλωνα. Εορταζόταν κατακαλόκαιρο, τον δεύτερο μήνα του έτους, στο δεύτερο τέταρτο της σελήνης, περιλαμβάνοντας την 7^η, ιερή του Απόλλωνα, και την πανσέληνο (15^η), οικεία της Αρτέμιδος.

[Σχετικά δείτε τις μελέτες μου:

- (α) *«Έρευνες στον Σπαρτιατικό Τρόπο Βίου και την Βιοθεωρία του. Λακεδαιμών Εορτάζουσα II: Γυμνοπαιδιαί», και*
- (β) *«Πνοές από τις Λακεδαιμόνιες Γυμνοπαιδιές»*
- (γ) *«Μορφολογία και Ύφος Αρχαϊκής Λακωνικής Πλαστικής, II: Γυμνοπαιδιαί και οι ορειχάλκινοι «Θυρεατικοί» Παίδες. (Ομάδα Αγαλματίων Β)»*
- (δ) *«Οι Θυρεατικοί Στέφανοι και ο Απόλλων-Ζευς του Ugento. Μορφολογία και Συμβολισμός»*
- (ε) *«Γυμνοί Στοχασμοί για τις Σπαρτιατικές Γυμνοπαιδιές: το Κάλλος και το Απόλυτο Νόημα της Ύπαρξης*
- (στ) *«Απο-καλύψεις για τις Γυμνοπαιδιές»*

Στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία «Δωρικές Μελέτες».

Πολλά επίσης εκεί για την αναλυτική μελέτη του καθοριστικού φαινομένου της Ανάδυσης της Μορφής].

Το 723 π.Χ. τελειώνει ο Α' Μεσσηνιακός Πόλεμος με θρίαμβο της Σπάρτης.

Το 720 π.Χ. επιβάλλεται η πλήρης γυμνότητα στους Ολυμπιακούς αγώνες με πρωτοβουλία του Σπαρτιάτη Άκανθου και του Μεγαρέα Όρσιππου. **Στην Λακεδαιμόνα η γυμνική άθληση αποτελούσε καθοριστικής σημασίας χαρακτηριστικό έθος και ήθος.**

Το 718 π.Χ. η Σπάρτη κατάγει αποφασιστική νίκη κατά των Αργείων ενσωματώνοντας την Θυρεατική στο Λακωνικό σύστημα.

[Αποκαλυπτική είναι η **αντιπαράθεση Ιωνικού και Δωρικού** στην αρχαιολογία του Θουκυδίδη. Πλούτος, πολυτέλεια, άνεση και αβρότητα βίου, διακοσμητική περιουσία εκφράζει το πρώτο, λιτότητα, μονοτέλεια, απλότητα ζωής, γυμνή μορφολογική τελειότητα εκφράζει το Δωρικό, ως αυθεντικό Ελληνικό.

*ἐν τοῖς πρώτοι δὲ Ἀθηναῖοι τὸν τε σίδηρον κατέθεντο καὶ ἀνειμένη τῇ διαίτῃ ἐς τὸ τρυφερώτερον μετέστησαν. καὶ οἱ πρεσβύτεροι αὐτοῖς τῶν εὐδαιμόνων διὰ τὸ ἀβροδίατον οὐ πολὺς χρόνος ἐπειδὴ χιτῶνάς τε λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες καὶ χρυσῶν τεττίγων ἐνέρσει κρωβύλον ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν· ἀφ' οὗ καὶ Ἰώνων τοὺς πρεσβυτέρους κατὰ τὸ ξυγγενὲς ἐπὶ πολὺ αὕτη ἢ σκευὴ κατέσχευεν. μετρία δ' αὖ ἐσθῆτι καὶ ἐς τὸν νῦν τρόπον **πρῶτοι Λακεδαιμόνιοι ἐχρήσαντο καὶ ἐς τὰ ἄλλα πρὸς τοὺς πολλοὺς οἱ τὰ μείζω κεκτημένοι ἰσοδίατοι μάλιστα κατέστησαν, ἐγυμνώθησάν τε πρῶτοι καὶ ἐς τὸ φανερόν ἀποδύντες λίπα μετὰ τοῦ γυμνάζεσθαι ἡλείψαντο.** τὸ δὲ πάλαι καὶ ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ ἀγῶνι διαζώματα ἔχοντες περὶ τὰ αἰδοῖα οἱ ἀθληταὶ ἡγωνίζοντο...*

Θουκυδίδης, I, 6, 3-5.

Αυτήν την αντίθεση μπορούμε να την φανταστούμε αναπολώντας αφ' ενός την περιγραφή της επίγειας μακαριότητας στην Δήλιο πανήγυρη των Ιώνων (Ομηρικός Ύμνος εις Απόλλωνα, 146-164), αφ' ετέρου την πανδαισία του απαστράπτοντος γυμνού κάλλους με υπέρτατη τέχνη επιδεικνυομένου στις Σπαρτιατικές Γυμνοπαιδιές.

Το βασικό κείμενο για την Δωρική ουσία του κλασσικού Ελληνισμού και την πρόσληψη εκ μέρους των Ιώνων του Δωρικού πνεύματος που τους μεταμόρφωσε σε Έλληνες, είναι το Ηροδότειο, Α, 56, 2 - 58].

Κατά το 700 π.Χ. η πλαστική μορφή αναδύεται στην Σπάρτη (παρατηρούμενη στη σειρά των ορειχάλκινων ειδωλίων του Αμυκλαίου Απόλλωνα στην Ολυμπία), **και στήνεται πια το πρώτο μισό του 7^{ου} π.Χ.**

αιώνα, ο άξονας του κλασσικού Ελληνισμού στις θεμελιώδεις μορφές της λυρικής ποίησης (Αλκμάν), του μέλους κατά την πρώτη και δεύτερη κατάσταση της μουσικής (Τέρπανδρος, Θαλητά κλπ.), του χορού, της γλυπτικής.

Το 668 π.Χ. περατούται ο Β' Μεσσηνιακός Πόλεμος με την συντριβή των Μεσσηνίων, και την απόλυτη κυριαρχία των Λακεδαιμονίων σε όλη την νότια Πελοπόννησο.

Το 676 π.Χ είχαν θεσπιστεί οι μουσικοί αγώνες για τα αρχικά αγροτικά, ποιμενικά και ευετηριακά Κάρνεια, με πρώτο νικητή τον Τέρπανδρο.

Μετά τις ιεροπραξίες της χθόνιας γονιμότητας εξαπολλωνίζεται και η πολεμική αλήκη. Εις τιμή των πεσόντων στην μάχη της Θυρέας το 718 π.Χ. εγκαινιάζονται οι Γυμνοπαιδιές το 665 π.Χ. εις επί-δειξη του ρωμαλέου κάλλους των Λακεδαιμόνιων παίδων. **Στρατιωτική νίκη εορτάζεται με ποίηση, μουσική και χορούς παίδων, εφήβων και νεαρών. Η πολεμική ανδρεία ανάγεται στο κάλλος της μορφής, όπως και κάθε λειτουργική δεξιότητα θεμελιούται στην μορφολογική τελειότητα. Ανδρείος είναι αυτός που έχει την τέλεια ανδρότητα.**

Ο πρωθήβης άναξ Απόλλων βασιλεύει κατά πάντα. —

“αἰὼν παῖς ἐστὶ παίζων, πεσσεύων· παιδὸς ἢ βασιλῆή”.

Ηρόκλειτος, DK22 B52

Η δεύτερη κατάσταση της Ελληνικής μουσικής συναρτάται άμεσα με την θέσπιση των Σπαρτιατικών Γυμνοπαιδιών.

Ἰή μὲν οὖν πρώτη κατάστασις τῶν περὶ τὴν μουσικὴν ἐν τῇ Σπάρτῃ Τερπάνδρου καταστήσαντος γεγένηται. τῆς δὲ δευτέρας Θαλήτας τε ὁ Γορτύνιος καὶ Ξενόδαμος ὁ Κυθήριος καὶ Ξενόκριτος ὁ Λοκρός καὶ Πολύμνηστος ὁ Κολοφώνιος καὶ Σακάδας ὁ Ἀργεῖος μάλιστα αἰτίαν ἔχουσιν ἡγεμόνες γενέσθαι· τούτων γάρ εἰσηγησαμένων τὰ περὶ τὰς Γυμνοπαιδίας τὰς ἐν Λακεδαίμονι λέγεται κατασταθῆναι, <ὧν μμήματα εἰσὶ> τὰ περὶ τὰς Αποδείξεις τὰς ἐν Ἀρκαδίᾳ, τῶν τε ἐν Ἀργεὶ τὰ Ἐνδυμάτια καλούμενα.

Πλουτάρχειον Περί Μουσικῆς, 9

Μάλλον εννοούνται ΕΚΔΥΜΑΤΙΑ, οπότε διορθωτέον το “Ἐνδυμάτια”. Πρόκειται πάντα για γυμνώσεις του όντος εις επίδειξη και από-δειξη του κάλλους της παντελούς ακμής του. Οι Αρκαδικές “Αποδείξεις” και τα

Αργεία “Εκδυμάτια” ακολούθησαν τις πρωτοποριακές Σπαρτιατικές Γυμνοπαιδιές.]

Η γύμνωση εις επί-δειξη κάλλους εξειδικεύει και εκφράζει και αποδείχνει το Φαίνεσθαι του Είνει, την Απο-κάλυψη του θεού, την Συνάρτηση του Απόλυτου, την ζώσα παρουσία του μακρινού Εκάτου.

Η γυμναστική επίδειξη έλαβε μορφή κάλλους ως όρχηση βασισμένη σε αθλητικές ασκήσεις και δράσεις. Ο χορός ετελειούτο με υψηλή ποίηση και μουσική.

[Μια ιδέα γυμναστικής όρχησης (που περιλαμβάνει το παιχνίδι με την μπάλα) παίρνουμε από το ανάγλυφο στην βάση αγάλματος (από τον Κεραμεικό στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας).

R. Lullies – M. und A. Hirmer, *Griechische Plastik*, (4), 1979, Abb. 58b; XI. Olympiade Berlin 1936, *Sport der Hellenen* (C. Bluemel), Abb. 62; F. Willemssen, *Archaische Grabmalbasen aus der Athener Stadtmauer*, in: AM 78, 1963, pp. 133 sqq., Beil. 65,3; 66,2; G. Rodenwaldt, Das Relief bei den Griechen, Abb. 96; W. Deyhle, *Meisterfragen der archaischen Plastik Attikas*, (Athenische Mitteilungen, 84/1969), Tafel 27; Fr. Gerke, *Griechische Plastik in archaischer und klassischer Zeit*, Tafel 84b; J. Charbonneaux, *La Sculpture Grecque Archaique*, fig. 49; W. Fuchs – J. Floren, *Die Griechische Plastik*, Band I, *Die geometrische und archaische Plastik von J. Floren*, Tafel 26.5; A. Stewart, *Greek Sculpture*, Fig. 139; (το ορχηστικό σχήμα των δυο τελευταίων νεαρών στα δεξιά του αναγλύφου επαναλαμβάνεται σε μια άλλη βάση από τον Κεραμεικό, Stewart, Fig. 141; M. Robertson, *A History of Greek Art*, Fig. 74a; E. Mitropoulou, *Corpus I, Attic Votive Reliefs of the 6th and 5th Centuries B.C.*, No. M4, Fig. 13; N. Καλτσάς, *Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Τα Γλυπτά, Κατάλογος*, No. 95β; cf. J. Mosel, *Studien zu den beiden archaischen Reliefbasen vom Kerameikos*.

Σημαντικό μνημείο, εξαιρετικής τέχνης, χορευτικού σχήματος εμπνευσμένου από την γυμναστική άσκηση και τον αθλητισμό (δρόμος οπλιτών) συνιστά η ταφική στήλη στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών, H. Wiegatz, *Zur deutung der “Waffenläufer-Stele”*, Marburger Winckelmann-Programm 1965, Tafel 12; E. Schmidt, *Der Knielauf und die Darstellung des Laufens und Fliegens in der älteren Griechischen Kunst*, in “Münchener archäologische Studien dem Andenken Adolf Furtwänglers gewidmet”, pp. 254; 351-4; E. Buschor, *Frühgriechische Jünglinge*, Abb. 128; Fr. Gerke, *op. cit.*, Tafeln 82-83; J. Charbonneaux, *op. cit.*, Fig. 48; E. Mitropoulou, *op. cit.*, No. 7, Fig. 14; J. Floren, *op. cit.*, Tafel 26.1; N. Καλτσάς, *op. cit.*, No. 101].

Ο χορός των παιδων (με την Σπαρτιατική αυστηρή έννοια του όρου, 12χρονο αγόρι, εκτεινόμενη μέχρι πρωθηβείας, 14 ετών) προεξήρχε, κατέληγε δε η τελευταία και κυρία ημέρα της εορτής με τον χορό των νεανίσκων (των «κυρσανίων», 18-21 ετών).

[Για τα ηλικιακά της Σπάρτης δείτε την μελέτη μου *Περί Ηλικιών Βίου*, σελ. 7-12, στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία Antiquarian Investigations].

Η συμβατική εποχή ακμής του Αλκιμάνα κατά την κύρια παράδοση είναι το 658/7 π.Χ. Μέχρι το 650 π.Χ. δημιουργήθηκε και η μνημειακή πλαστική, αρχετυπικό δείγμα της οποίας αποτελεί ο Κούρος της Φιγαλείας, Σπαρτιατικής τέχνης και ιστορικών περιστάσεων που συνδέονται με την επιχείρηση της Σπάρτης κατά της Φιγαλείας (659 π.Χ.) και την εισαγωγή της λατρείας του Απόλλωνα σε μια εστιακή Αρκαδική περιοχή.

Λυρική ποίηση, μέλος και γλυπτική στήθηκαν ως μορφές Ελληνικής ουσίας και ακμάζουν ευθύς από γεννησιμιού τους. Ο Άξων της επανάστασης του Ελληνισμού στην ιστορία του ανθρώπου στήθηκε επί της Σπάρτης. Το Ον σταθεροποιήθηκε στην τελειότητά του. Το κάλλος δεσπόζει ερωτικά. Άρχισε η βασιλεία του πρωθήβη άνακτα του Κάλλους.

Ο Απόλλων είναι το τέλος της ύπαρξης.

Η ψυχή γαλήνεψε και εκστασιάσθηκε. Το Σωτήριο βρέθηκε, η οδός από τον Χρόνο στην Αιωνιότητα.

Αλλά λειτουργούν σε αντίστιξη και τα σημάδια που φωτίζουν την πορεία του ανθρώπου μέσα στον λαβύρινθο του χρόνου, μέσα στο πλέγμα των αλληλεξαρτήσεων, στα δεσμά της αλυσίδας των σχέσεων και της διάρκειας, στην δουλεία προς τον Άρχοντα του Κόσμου τούτου, προς τον Μινώταυρο Διονυσ'Αδη.

Ο Μεταγειτνιών δεν έδειξε ευμενή σημάδια τον 4^ο π.Χ. αιώνα.

Την τελευταία ημέρα των Γυμνοπαιδιών το 371 π.Χ. αναγγέλλεται στην Σπάρτη η βαρυνεπνής ήττα στην Μάχη των Λεύκτρων.

Ο Απόλλων έχει θυμώσει με την πόλη του.

Της έδωσε την νίκη, ενάντια σε κάθε εκτίμηση και προσμονή με την λογική του χρόνου, στον μεγάλο διπολικό αγώνα, τον Πελοποννησιακό Πόλεμο. Και η Σπάρτη με την χωλή βασιλεία δεν χειρίστηκε Απολλώνια την νίκη της.

Στις 7 του Μεταγειτινώνος, σαν τώρα δα, ηττάται η Ελληνική Πόλη από την Μακεδονική Βασιλεία στην βαρυσήμαντη Μάχη της Χαιρωνείας (338 π.Χ.). Οι Σπαρτιάτες δεν είναι εκεί, γιατί τώρα ηγούνται οι Θηβαίοι των Ελληνικών πραγμάτων. Αλλά, ω του θαύματος, την ίδια μέρα του ίδιου χρόνου ο βασιλεύς Αρχίδαμος και οι Λακεδαιμόνιοι συντρίβονται επικουρώντες τους αποίκους τους Ταραντίνους εναντίον των βαρβάρων εντόπιων Λευκανών.

Την ίδια μέρα το 322 π.Χ. στην Μάχη του Κραννώνος καταβάλλεται το τελειωτικό κτύπημα από τον Αντίπατρο και τους Μακεδόνες στις μάταιες ελπίδες για ανάκτηση της Ελληνικής ελευθερίας και πρωτοβουλίας. Έτσι λήγει και ο Λαμιακός Πόλεμος που εξερράγη με τον θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου.

Ο Απόλλων έχει χολωθεί για τα καλά.

Ο Ελληνισμός αποξενώνεται από αυτόν. Ο Απόλλων κρύβεται. Αρχίζει η μακρά παρακμή του κλασσικού, το Φθινόπωρο του αρχαίου Ελληνισμού.

Προετοιμάζεται η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και η νέα Θρησκεία.

Θα εορτάσουμε την Σπάρτη και τις Γυμνοπαιδιές της, μοιράζοντας τρεις εκδηλώσεις στα τρία βράδια του πύρινου θέρους.

I.

Παρασκευή, 2 Αυγούστου

Ομιλία μου με θέμα:

***Οι Σπαρτιατικές Γυμνοπαιδιές
και η Αιώνια Νεότητα του Κλασσικού***

Η συνάντηση μας και ομιλία μου θα πραγματοποιηθεί την Παρασκευή 2 Αυγούστου, 8.30 το βράδυ, στην φιλόξενη Αίθουσα του Εμπορικού Συλλόγου Σπάρτης, Γκορτσολόγου 97.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετά την ομιλία θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.

II

Σάββατο, 3 Αυγούστου

Το Σάββατο θα έχουμε το εορταστικό μας Συμπόσιο για το μείδιμα του κάλλους και την χαρά της ύπαρξης στην τελειότητά της, αλλά και για τους δεσμούς του χρόνου και τον Μινώταυρο του κοσμικού Λαβυρίνθου –

για τις
Γυμνοπαιδιές του Δωρικού έρωτα αλλά και για τις δυσοίωνες συγκυρίες
στο αλυσοδέσιμο του πλέγματος της χρονικής ύπαρξης –

και γιατί χάνουμε την
αιωνιότητα χάνοντας τον εαυτό μας.

Θα συναχθούμε στις 9.30 το βράδυ του Σαββάτου 3 Αυγούστου.

Όποιος ενδιαφέρεται να συμμετάσχει να επικοινωνήσει μαζί μου.

III

Κυριακή, 4 Αυγούστου

Αρχαιολογική Συνάντηση για τις Γυμνοπαιδιές

Την Κυριακή το βράδυ θα συμπληρώσουμε την επαφή μας με το πνεύμα των Γυμνοπαιδιών, θα τελειώσουμε κατ' το ενδεχόμενο έκαστος την πνοή της μέγιστης εορτής με μια ομιλία μου σχολιαστική της προβολής του σχετικού οπτικού μορφολογικού υλικού.

Ο θεματικός τίτλος της παρουσίασης είναι:

Η Εικονογραφία των Γυμνοπαιδιών:

Οι Θυρεατικοί Παίδες και οι Πλαστικοί Συμβολισμοί

Η συνάντησή μας αυτή θα γίνει την Κυριακή 4 Αυγούστου, 8.30 μ.μ., στην Αίθουσα του Επιμελητηρίου και της ΟΕΒΕ Λακωνίας, Λυκούργου 61.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.

Εάν υπάρξει διάθεση μπορούμε κάποια στιγμή του τριημέρου να βρεθούμε ακριβώς στον τόπο της αρχαίας αγοράς που αποτελούσε τον επονομαζόμενο επί τούτου Χορό των Γυμνοπαιδιών. Το κανονίζουμε την Παρασκευή στην συνάντησή μας.